

Uitgangpunten voor (verdere) ontgroningen door de Centrale Zandwinning (CZW) aan de Lozerweg te Weert, Ecologische Werkgroep Weert Zuid

Situatie van de ontwikkelingen rondom de CZW,

Anno 2015 ligt er aan de Lozerweg te Weert een grote zandwinningsplas. Firma Kuypers-Kessel wint hier beton- en metselzand van goede tot hoogwaardige kwaliteit. De ontgroning wordt gerekend tot het Kempenbroek en ligt tussen het natuurgebied de IJzeren Man en het N2000 natuurgebied Kruispeel.

Voordat er ontgrond werd was het gebied natuurgebied. Op duizenden jaren oude hei en stuifzand, aansluitend op het gebied met de grafheuvels op de Boshoverheide, nu direct aan de andere kant van het kanaal gelegen, was er (helaas) productiebos aangeplant. Een gedeelte was echter nog steeds stuifzand(hei). Al met al: hoogwaardige natuur dus.

Om een gebied te mogen ontgronden moet de ontgronder (Kuypers Kessel dus) de natuur compenseren en bos compenseren. Bovendien moet er een maatschappelijke tegenprestatie geleverd worden, ook wel genoemd "kwaliteitsverbetering". Een verband daarmee met natuur is voor de hand liggend.

Een gedeelte van de compensaties en maatschappelijk tegenprestatie voor de huidige zandwinningsplas (nu genoemd ontgroning fase 1) was gepland tussen de zandwinningsplas en de Kruispeel, en was bedoeld om een verbinding te maken tussen de natte natuur van de zandwinningsplas en de natte natuur van het Kruispeelgebied. Dat de uitwerking hiervan redelijk ongelukkig was (te diepe plassen), doet niets af aan het beoogde doel, namelijk het aanleggen van hoogwaardige (zwak gebufferde) natte natuur aansluitend aan de brongebieden van de Tungelroyse beek (N2000 Kruispeel en Kruispeel verder stroomafwaarts = huidig beekdal Tungelroyse Beek). Natura 2000 kent een instandhoudings- en een uitbreidingsdoelstelling. In plaats van moeizame instandhouding vanwege verdroging, was het voornemen aansluitend op de Kruispeel over te gaan tot hoogwaardige uitbreiding. Deze natuur is echter nog steeds niet gerealiseerd.

Inmiddels ligt er een plan voor een volgende ontgroning en een tweede zandwinningsplas naast de plas die er nu ligt (ontgroning fase 2). De grenzen van deze ontgroning volgen de grenzen van het gebied dat bestemd was voor het realiseren van genoemde hoogwaardige natte natuur.

Met dit plan wordt enorme haast gemaakt, omdat volgens de firma Kuypers Kessel het zand dat uit de bestaande plas gewonnen kan worden zo goed als op is. De zaken gingen goed, de verkopen lagen op een hoger niveau dan vooraf gepland. Volgens de concessie van fase 1 kan nog slechts ontgrond worden onder het stuk aan de Herenvenneweg waar nu de bedrijfsgebouwen en de zandvoorraden liggen. Gemeente en ontgronder hadden de nieuwe plannen voor ontgroning eigenlijk al rond.

Echter, er was voor de plannen niet overlegd met de natuurorganisaties en dat kan natuurlijk niet goed gaan. Er is niet of nauwelijks aan de omringende natuur gedacht, de kwaliteitsverbetering behorend bij fase 1 was nog niet uitgevoerd en wordt niet uitgevoerd,

de natuur en boscompensatie bestaat uit een verbinding van triviale zogenaamde wildernisnatuur ten bate van oerosachtige mediterrane runderen elders in het Kempenbroek, en de maatschappelijk compensatie voor fase 2 komt volledig ten nutte van activiteiten die slechts in recreatieve sfeer met de natuur te maken hebben. Ze komt dus niet ten goede aan natuur zelf. Hoewel het gebied bestemd is als natuurgebied (Provinciaal Omgevingsplan Limburg), is daarbij de natuur ondergeschikt gemaakt aan de recreatie.

Om aan deze scheefgroei ten aanzien van de natuur een halt toe te roepen, hebben de gezamenlijke natuurverenigingen een alternatief plan op hoofdlijnen ingediend. Dat plan is gunstiger voor een heel aantal natuurdoelstellingen. Echter, het is ook gunstiger voor een aantal daarmee samenhangende recreatieve doelstellingen. Het belangrijkste verschil met het plan van CZW en gemeente is, dat de ontgroning aansluitend op de huidige plas zal moeten plaatsvinden, zodat het uiteindelijke resultaat uit één plas zal bestaan.

Dit heeft ertoe geleid, dat er tijdens de gemeenteraad van 8 juli besloten is dat alle betrokkenen rond de tafel moeten gaan zitten om te bekijken of men tot een gemeenschappelijk plan kan komen. In de gemeentelijke terminologie: “er wordt een dringend beroep gedaan op alle betrokkenen om tot een gemeenschappelijk veranderingsvoorstel van de realisatieovereenkomst te komen, om dit – al dan niet gewijzigde – concept plan opnieuw aan te bieden aan de gemeenteraad van Weert in de raadsvergadering van (1) oktober 2015”.

Wij zijn blij met dit besluit, maar het blijft met name voor ons een lastige opdracht. CZW en gemeente blijken al twee jaar bezig te zijn, mogelijk zelfs al sinds 2011, en wij moeten in drie maanden tot samenwerking zien te komen en ons alternatieve plan aannemelijk maken. En wat daarbij een klein punt lijkt maar wat een grote impact had: het was vakantietijd, en vakanties lopen tegenwoordig niet meer parallel. Wij hebben geen ondersteunende organisatie achter ons, en kunnen die niet inhuren. Mogelijk was het de bedoeling van het besluit dat wij terug zouden kunnen vallen op het gemeentelijk apparaat of op dat van de CZW. Ons werden echter geen handreikingen in die richting geboden. Via de Natuur en Milieufederatie Limburg, zelf ook zeer deskundig, zijn echter deskundigen ingeschakeld op juridisch gebied en op gebied van inhoudberekeningen voor te winnen delfstoffen.

Het ziet er helaas niet naar uit dat een gezamenlijke plan gaat lukken. Inmiddels hebben we een drietal malen met mensen van de CZW en ambtenaren van gemeente Weert rond de tafel gezeten. Bij de mensen van de CZW bleek weinig bereidheid om de bestaande plannen te veranderen. a: Men gaat ervan uit dat elk ander plan dan hun plan minder kuubs winbaar zand zal opleveren. Voor hen staat het aantal kuubs te winnen zand niet ter discussie. b: De contouren van de zandwinning staan daarbij voor hen vast. Ze liggen op de uiterste grenzen van het concessiegebied, inclusief die van het voor fase 1 voorziene natuurgebied, door hen ontgrondingsgebied genoemd. c: Daarbij bleek er bij hen bovendien geen enkele bereidheid de plannen geheel of gedeeltelijk opnieuw te maken en/of opnieuw te berekenen. Men leek er gewoon geen zin in te hebben, maar zei hardop dat het wijzigen van de plannen teveel tijd zou kosten. En tijd zou er niet zijn, want volgens hen is het zand op....

d: Toen daarbij bovendien bleek, dat men het idee van een droge ecologische verbinding over het kanaal in samenhang met een wandel-fiets-paard-koets verbinding, geridiculiseerd had tot een eng wandel-fiets bruggetje vanaf de Lozerweg, was voor ondergetekende de

maat eigenlijk wel vol. De natuur (en het landschap) zijn uit de plannen verdwenen, en zullen er op een andere manier terug in moeten worden gebracht.

Het is nu aan de gemeenteraad om in samenspraak met B&W hier besluiten over te nemen.

Om tot besluitvorming over plannen te kunnen komen waarvan de natuur en de omgeving wel wezenlijk onderdeel uitmaken, hebben wij onze uitgangspunten geformuleerd.

Uitgangspunten Ecologische Werkgroep Weert Zuid

De uitgangspunten voor de ontgronding fase 2 zijn gerelateerd aan de natuur per plaatse en rondom de CZW. Ze beogen instandhouding en kwaliteitsverbetering daarvan. Daarnaast zijn er een aantal algemene uitgangspunten.

De bedoeling is om de uitgangspunten mee te laten bewegen met “voortschrijdend inzicht”: het moeten geen statische regels zijn.

Commentaar en aanvullingen zullen er steeds zoveel mogelijk in verwerkt worden.

Wel hopen wij in eerste instantie dit stuk zoveel mogelijk uitgewerkt te hebben voor de gemeenteraadsvergadering van 1 oktober 2015, waarin naar verwacht besloten zal worden over de ontgronding fase 2. We hopen echter op een uitstel, zodat eenieder meer tijd zal hebben om de plannen uit te werken en te bestuderen.

Daarna blijven onze uitgangspunten van toepassing voor onze inbreng in de Klankbordgroep over de CZW.

Formulering 29 sept. 2015:

 # Uitgangspunten Algemeen:

- Aanliggende natuurgebieden - in feite N2000 natuurgebieden -, aanliggende potentiële natuurgebieden en voor het landschap belangrijke elementen mogen geen schade ondervinden van de ontgroningen. Met name de hydrologische situatie en mogelijke verdroging, zal een doorslaggevende factor zijn voor de haalbaarheid van de plannen.

- Belangrijk uitgangspunt is, dat er moet worden uitgegaan van een win-win situatie voor alle betrokkenen. De natuur moet er op vooruit gaan, de mensen die gebruik maken van aan de natuur gerelateerde recreatie moeten er op vooruit gaan - zowel de recreanten als de ondernemers in deze sector -, en ook de ontgronder moet /mag er op vooruit gaan.

- Uitgangspunt van de maatschappelijke compensatie voor de ontgronding moet zijn, dat het moet gaan om tegenprestaties in de vorm van natuur of direct daarmee samenhangende zaken als extensieve recreatie. “*Van de natuur voor de natuur*” dus. Het zou vreemd zijn om natuurcompensatie te gebruiken voor doeleinden die averechts zouden werken op de natuur (als bv. intensieve recreatie).

- Het merendeel van de compensaties van fase 1 zijn door de ontgronder nog niet gerealiseerd. Gezien voortschrijdend inzicht over natuurontwikkeling is dit niet per definitie slecht. Kostentechnisch ligt dit echter anders: Indien het niet mogelijk of niet nodig is om deze compensaties te realiseren voor fase 2, moeten de niet door de ontgronder gemaakte kosten bijgeteld worden bij het bedrag van de kwaliteitsverbetering voor fase 2.

- Ook mogelijk bijkomende inkomsten die de gemeente Weert uit de zandwinning ontvangt zullen ten goede moeten komen aan de natuur of daaraan gerelateerde zaken. Eventuele verliezen echter niet; het is niet de natuur die om een ontgroning heeft gevraagd.

- Meer intensieve recreatie zal geconcentreerd moeten worden aan de Herenvenneweg. De gewenste voorzieningen geven daar een zo gering mogelijke belasting op de natuurgebieden. Vanuit de hoek van recreatieondernemers kwam ook de wens om de voorzieningen daar te concentreren.

- Bij conflict tussen extensieve en intensieve recreatie zal voorrang worden gegeven aan extensieve (natuur) recreatie (wandelen, fietsen, paarden, koetsen, duiken en allerlei vormen van ten gunste van de natuur gerichte activiteiten zoals inventariseren)

- Duiken rekenen wij bij extensieve recreatie. Duikers zijn natuurliefhebbers. Tegelijkertijd hoeft de plas nu ook weer niet ingericht te worden als de beste duikopleiding van Nederland.

Overigens is het dubieus om de kosten voor het uitdiepen van de plas te laten drukken op inrichting voor duikers en dus op de maatschappelijke tegenprestatie. Het zand voor een diep stuk plas wordt immers gebruikt voor inrichting en afwerking van de oevers die in eerste instantie ten behoeve van de zandwinning steil zijn afgegraven. De oevers aanvullen met eigen zand is een erg voor de hand liggende oplossing.

- De grens van de hoeveelheid te winnen delfstoffen zal worden bepaald door een compromis tussen bestaande inrichting van natuur en landschap, van gewenste kwaliteitsverbeteringen daarvoor - zoals in verdergaande nader omschreven -, de daaraan gerelateerde (en ook daardoor begrensde) recreatie, en de - financiële - belangen van ontgronder en gemeente Weert.

- De hoeveelheid te winnen zand zal op zichzelf geen leidend of vaststaand uitgangspunt mogen zijn. De overeenstemming tussen B&W en de CZW zal slechts moeten worden gezien als (noodgedwongen) richtinggevend. Het kan van de natuurverenigingen niet verwacht worden dat ze zonder meer achter de overeenkomst tussen B&W en CZW gaan staan. Zij waren immers niet bij het maken van de plannen betrokken. Als de natuurverenigingen wel bij het maken van de plannen betrokken waren, hadden deze er zeker anders uitgezien.

- Binnen het nu bijna twintig jaar geleden overeengekomen concessiegebied fase 1, zijn nog steeds gronden niet aangekocht. Het is niet voor de hand liggend om deze gronden in de nieuwe ontgrondingen (fase 2) op te nemen.

- Om geen valse hoop, verwachtingen of precedentes te scheppen is het raadzaam om bij de voorgenomen ontgrondingen de concessiegrens zoals overeengekomen voor de eerste ontgraving niet te overschrijden.

Wel kunnen waar mogelijk aansluitende voorzieningen als overgangsgebieden naar plas dras, recreatieve routes en toeristische routes buiten de concessiegrens aangelegd worden.

- Indien echter bij de voorgenomen ontgraving de concessiegrens wel overschreden zal worden, zal vastgelegd dienen te worden dat hier geen rechten voor verdere ontgrondingen aan ontleend kunnen worden.

- Onnodig te stellen dat bij overschrijding van de huidige concessiegrens gefundeerde aanvullende onderzoeken zullen moeten plaatsvinden. Met name over de hydrologie maken wij ons ernstig zorgen. Overigens gelden onze zorgen ook voor de invloed op de hydrologie van het plan zoals nu door de ontgronder is voorgelegd.

- Naast de maatschappelijk compensatie moet er ook natuur en bos gecompenseerd worden en "heringericht" worden, zowel binnen het plangebied als daarbuiten.

Belangrijk daarbij is dat er duidelijkheid moet bestaan over de aard, oppervlaktes en eigendomssituaties. Eigendomssituaties moeten eenduidig zijn. Oppervlaktes dienen kadastraal ingemeten en gecontroleerd te worden.

- Vastgelegd dient te worden dat de nu beoogde ontgraving de laatste zal zijn.

Om te garanderen dat de voorgenomen ontgraving fase 2 de laatste ontgraving zal zijn, zullen extreem hoge boetes afgesproken worden die in geval van niet nakoming ten goede zullen komen aan de natuur.

- De huidige wegen (Lozerweg, Herenvenneweg en Voorhoeveweg) en de aan te leggen weg aan de zuidkant van de ontgraving aansluitend op de Heihuisweg, zullen de grens van de ontgraving vormen, een grens die nooit meer overschreden zal worden.

- Ondanks dat wij het niet tijdig opstarten van uitbreidingsplannen zien als zwak ondernemerschap – men zag immers dat de verkopen sneller liepen dan verwacht en ook had men rekening moeten houden met commentaar op verdere ontgrondingsplannen vanuit de groene hoek - , willen wij de mogelijkheid open laten om de ondernemer voorlopig te laten ontgronden op een plaats waarover bij al de partijen overeenstemming bestaat (idee bv. in de bocht tussen de recent nieuw aangelegde omleiding in de Heihuisweg). Dit om de tijd te hebben om een gefundeerde en exacte uitwerking van de overeenkomst tussen ontgronder, gemeente en provincie mogelijk te maken, evenals de daarvoor noodzakelijke onderzoeken. Naar het zich laat aanzien ligt hier een voordeel voor alle betrokkenen: de ondernemer kan vooruit met het winnen van zand, en alle partijen kunnen zonder haast en met voldoende tijd hun plannen gefundeerd verder uitwerken.

De ondernemer zal als ondernemersrisico moeten accepteren dat compensaties voor deze voorlopige ontgraving achteraf zullen worden vastgesteld. Dit inclusief vergoedingen voor de winning van extra delfstoffen als ondanks alles aan verdere ontgrondingen een halt zal worden toegevoerd.

Uitgangspunten voor kwaliteitsverbetering van natuur en landschap.

De CZW plas, zowel als gerealiseerd in fase 1 als de voorgenomen in fase 2, ligt op het snijvlak van drie Europees unieke natuurtypen (zie onder 1,2,3). Deze hebben gevolgen voor de vormgeving en de inrichting van de ontgronding. Teven dienen deze natuurtypen onderwerp te zijn van kwaliteitsverbeteringen.

De plas zelf is een nieuw natuurelement ter plaatse. Aan de inrichting daarvan zullen kwaliteitseisen gesteld kunnen worden.

1, De stuifzandheides

Ter sprake is reeds gekomen de biotoop van stuifzandheides ter plaatse van de ontgronding fase 1. Voordat het kanaal gegraven werd, sloten deze stuifzandheides aan op de Boshoverheide met zijn grafheuvels. Het onderzoek van Marieke Doorenbosch heeft aangetoond dat de grafheuvels al opgeworpen zijn op een ondergrond van hei. We praten hier dus over een ecologisch systeem van enige duizenden jaren oud. Op het CZW terrein signaleren we nog relicten als de Blauwvleugelsprinkhaan.

Aan de zuid-oost kant van het huidige kanaal hebben we geen groot aaneengesloten stuifzandgebied. Wel kennen we daar droge gebieden die omringd zijn door natte gebieden. Ze zijn gevormd door zand dat tienduizenden jaren geleden door de wind in het natte gebied is neergelegd. Deze plekken liggen als grote stapstenen in het Kempenbroek. We denken dan bv. aan het Lauragebied, de Stramproyerheide en de Tungeler wallen.

De stapsteen die op de plaats van de huidige CZW lag en die eigenlijk ontstaan was door het graven van het kanaal, is door de ontgronding een waterplas geworden. Voor de soorten van de droge gebieden is het nu wel heel erg moeilijk geworden om al dat water te overbruggen. Daardoor vindt er te weinig uitwisseling plaats.

Het zou een enorme kwaliteitsverbetering voor de natuur zijn om de Boshoverheide weer te verbinden met de droge gebieden aan de andere kant van het kanaal. Een verbinding naar het Laura gebied is voor de hand liggend. Echter is ook een verbinding ter hoogte van de CZW de enig mogelijke plaats langs het kanaal om twee droge biotopen met elkaar te kunnen verbinden. Als we een droge ecologische verbinding willen, dan zullen we die echt hier moeten realiseren. Vanaf de Defensiedijk op de Boshoverheide zou een verbinding gemaakt kunnen worden naar het CZW terrein die dan vervolgens langs het straalbedrijf naar het Lauragebied kan lopen.

 # Uitgangspunten kwaliteitsverbetering voor de stuifzandheides

- Bij de planning van de inrichting van de CZW en de nieuwe ontgronding fase 2 zal rekening gehouden moeten worden met een droge ecologische verbinding. Bij de uitvoering van de inrichting zal reeds zoveel mogelijk van de benodigde constructie gerealiseerd worden.

- De droge ecologische verbinding is tevens een wandel-fiets-paard-koets-verbinding die de recreatieve toeristische routes aan beide zijden van het kanaal met elkaar verbindt. Het vergroten van het toeristisch recreatieve routenetwerk is al langer een wens van Weert. Ter ondersteuning van "Weert paardenstad" is een goed netwerk van menroutes en paardenroutes zeer gewenst

- Gezien de ecologische verbinding rond deze weg, en gezien de wenselijkheid van zo min mogelijk recreatiedruk zo diep in de natuurgebieden, zullen er langs deze verbinding slechts voorzieningen voor extensieve recreatie worden gemaakt. De witte boerderij zou daarin een plaats kunnen krijgen. Met name lijken uitspanningen waar ook de paarden uitgespannen kunnen worden, gewenst.

- Gezien de doelstelling van ecologische verbinding, is verblijfsrecreatie langs deze route niet gewenst.

Enige punten van uitwerking:

- In de tekeningen voor de ontgronding fase twee zal de droge verbinding moeten zijn ingetekend.

- Bij de verder ontwikkeling van het gebied zal deze droge ecoverbinding richting Laura heide doorgetrokken worden. In de tekening zal het principe van deze verbinding tot het niveau van de grote lijnen uitgewerkt worden.

- De verbinding over de Zuid Willemsvaart, Kempenweg en Lozerweg zal lopen vanaf de zuidzijde van het moerasbosje ten zuiden van de Heihuisweg naar de Defensiedijk of de noordzijde ervan.

- De weg die deel uitmaakt van deze verbinding zal aansluiten op de Heihuisweg, en zal dienen als begrenzing van de ontgronding en aanliggende plas dras inrichting

- Deze weg zal zo snel mogelijk aangelegd worden. Daar waar mogelijk als definitief.

2, De brongebieden van de Tungelroyse Beek

Tussen Weert en Bocholt ligt de "Vlakte van Bocholt". Dit gebied ligt veel lager dan de Hoge Kempen. In de vlakte van Bocholt is de aarde gedaald in een proces van laten we zeggen miljoenen jaren. De aarde daalt hier nog steeds. Echter niet in de Hoge Kempen. Dat schuurt tegen elkaar, en soms voelen we in onze gebieden de schokken. We zien de breuk ook in het landschap. De meeste mensen hier kennen wel de steile rand bij Neeritter of bij Opitter. Het hoogteverschil was een paar honderd meter, maar dat is niet meer te zien. In de loop der tijden hebben Rijn en Maas dit dal weer opgevuld met hun zand en met hun grind. Vandaar dat de CZW hier rivierzand delft, zand met een grove maat dat gebruikt wordt als beton en metselzand.

In die ondergrond spelen zich echter ook een aantal zaken af die van belang zijn voor wat er aan de oppervlakte gebeurt. Het regenwater dat in de Hoge Kempen valt, loopt naar de laagte, naar de Vlakte van Bocholt. Een gedeelte van het water loopt niet weg, maar trekt in de Hoge Kempen de grond in. Die grond loopt schuin af. In het diepe gedeelte van de vlakte van Bocholt komt dat water bijna twee honderd jaar later aan de oppervlakte. Dan praat je over bronnen of over kwel. En dat gebeurt in de lage gebieden van Bocholt en Weert: Wijffelterbroek, Smeetshof, Stramproyerbroek en Kruispeel, noem ze maar op. Het vermengt zich met het regenwater dat hier valt of soms, maar tegenwoordig gereguleerd in beekjes, van de Hoge Kempen afkomt. De grote (doorstroom)moerassen waarin het water samenkwam hebben we min of meer drooggelegd door al die beken en beekjes aan te leggen (de Tungelroyse Beek begon vroeger echt bij Tungelroy). Maar in sommige gebiedjes lukte dat niet en lukt het eigenlijk nog steeds niet.

Een dergelijk gebied is de Kruispeel. Voor de natuur is vooral het water dat er omhoog kwelt van belang. Het heeft op zijn reis van de Hoge Kempen mineralen opgelost. Tegelijkertijd is het zuur, zuurder dan regenwater. En dat maakt een gebied bijzonder. Het verschijnsel is zeldzaam, de gebieden waar zoiets gebeurt zijn zeldzaam, en de planten die er gedijen zijn zeldzaam. We moeten dus zuinig zijn op dergelijke gebieden. Ze zijn uniek. De kwel zal moeten kunnen blijven kwellen tot aan de oppervlakte, tot aan het maaiveld dus.

Door een beek te graven, trekken we het water naar de beek in plaats van dat het tot boven aan het maaiveld komt. Bij het graven van een diepe plas gebeurt hetzelfde. Dat wordt veroorzaakt doordat het water meestal gemakkelijker horizontaal stroomt dan dat het zich vertikaal naar boven moet drukken. Dat komt omdat er horizontaal allerlei laagjes zitten die minder makkelijk water doorlaten.

Daar zit hem dus het gevaar van de CZW plas ten opzichte van het Kruispeelgebied. Het water ondervindt minder weerstand als het vertikaal weg gaat stromen naar de grote plas en zal in de Kruispeelgebied niet meer aan de oppervlakte komen.

Met de naam Kruispeel moeten we trouwens een beetje oppassen. Er is een stuk Kruispeel aan de Lozerweg dat van Vereniging Natuurmonumenten is en benoemd is tot N2000 natuur(Europees), als onderdeel van N 2000 gebied Weerter en Budeler Bergen en Ringselvennen. De eigenlijke Kruispeel is veel groter dan het stukje van Vereniging Natuurmonumenten en loopt vanaf de Diesterbaan tot aan de Lozerweg. Grote percelen zijn in handen van agrariërs en particulieren en hebben bestemming natuur (vroegere EHS). Overigens loopt de Kruispeel aan beide zijden van de Tungelroyse beek: Crossmoor (de golfbaan) is letterlijk vertaald Kruispeel, en ook Defensie is (tegen het Lauragebied aan) in het bezit van een stuk Kruispeel.

Nu er gedacht wordt over uitbreiding van de CZW, is het waarschijnlijk het goede moment om het hele gebied in een groter perspectief te plaatsen. We hebben dit ook gedaan bij de droge ecologische verbinding in relatie tot een toeristisch recreatieve route.

Een stuk van de Kruispeel dat reeds jarenlang een smet is op het mooie gebied is, is het straalbedrijf van Cuijpers. Het ligt tegen het N2000 deel van de Kruispeel. Werkzaamheden op het gebied van zandstralen vinden relatief weinig meer plaats. Het terrein van het bedrijf lijkt daarnaast een belangrijke functie als opslag en als parkeerterrein te hebben. Zeker nu straks de toeristisch recreatieve route hier uitzicht op heeft, zou deze situatie in de planvorming meegenomen moeten worden.

Ten aanzien van de Kruispeel als N2000 gebied zou bekeken moeten worden wat er in relatie tot de CZW plannen gedaan zou kunnen worden aan kwaliteitsverbetering en uitbreiding.

 # Uitgangspunten instandhouding Kruispeel (N2000 en aanliggend)

- Om wateronttrekking in de Kruispeel te voorkomen zal de ontgronding zover mogelijk van de Kruispeel af moeten blijven liggen. Dit geldt zowel voor het N2000 gebied Kruispeel als voor de in het POL als zilvergroen ingekleurde aanliggende gebieden.

- Om een zo groot mogelijke afstand tot bedoelde gebieden te creëren en om de ontgronder toch maximaal rendement te laten behalen, moet er zo compact mogelijk worden ontgrond.

Dat betekent dat er uit moet worden gegaan van het vergroten van de huidige plas, en niet van het maken van een tweede plas.

- Ook tijdens het werk mag er geen schade ontstaan voor deze gebieden. Om de horizontale gelaagdheid in verband met de hydrologie zo min mogelijk te verstoren zal er daarom langs de randen aan de kant van de natuurgebieden niet als een bak ontgrond moeten worden, die dan vervolgens later weer volgestort zal moeten worden. De werkhelling moet daar gelijk zijn aan de helling van de eindsituatie 1 : 3 (hoogte 1, basis 3).

-Het toepassen van kunstmatige ingrepen om de verstoorde hydrologie te repareren, moeten in principe vermeden worden. We doelen dan op het plaatsen van damwanden of van waterinlaten uit het kanaal. Het huidige hydrologische systeem dient intact te blijven. Als dat niet kan, moeten de plannen aangepast worden aan de hydrologie, en niet de hydrologie aan de plannen. Dat laatste is niet natuurlijk, en het geeft grote risico's.

- Om een zo groot mogelijke garantie te hebben op het in stand laten van de waterhuishouding in de aanliggende gebieden zal de weg van de droge ecologische verbinding die om de ontgroning moet komen als eerste worden aangelegd. Of in ieder geval op een moment dat de ontgrondingswerkzaamheden nog ver verwijderd zijn van de randen. Dit ter gezamenlijke beoordeling met de natuurverenigingen.

 # Uitgangspunten kwaliteitsverbetering Kruispeel (versteving en uitbreiding N2000)

- Het verdient sterk aanbeveling de werkzaamheden van de CZW richting Kruispeel in een groter geheel te plaatsen. De activiteiten van de CZW zouden aanleiding moeten zijn om het N2000 gebied Kruispeel een impuls te geven die aansluit bij de uitbreidingsdoelstelling. Dat gaat dus beduidend verder dan het minimalistische uitgangspunt om alleen in het gebied van Vereniging Natuurmonumenten met geaccepteerde mate van onzekerheid de kwel net nog op hoogte te kunnen houden.

- Het zou een belangrijke impuls aan het gebied geven, zowel op natuurgebied als op recreatief gebied, om als onderdeel van de planvorming over het gebied, gezamenlijk stevig de schouders te zetten onder het verplaatsen van het straalbedrijf uit het gebied.

- Op het terrein van het straalbedrijf staat "Beauchamps", een voormalig buitenverblijf annex boerderij die onder monumentenzorg valt. Het gebouw is steeds verder aan het vervallen. Restauratie zou gewenst zijn.

- Overigens staat er net buiten de concessiegrens van de CZW nog een vervallen boerderij annex herenhuis "Ceresa" dat aandacht verdient. Architectonisch is het gebouw een prachtig silhouet in het landschap, met name gezien vanaf de kanaalroute (Lozerweg). Ook de gewenste droge ecologische recreatieve route zal hier zicht op hebben. Dit gebouw verdient aanbeveling om in de plannen opgenomen te worden.

- Grenzend aan gronden van het N2000 gebied en onderdeel van de plannen voor natuurontwikkeling behorende bij fase 1 van de ontgroning hadden er landbouwgronden

aangekocht moeten worden om deze in te richten als natuur. Zowel aankoop als inrichting tot natuur hebben echter niet plaatsgevonden.

Het verdient aanbeveling deze gronden alsnog aan te kopen om ze, zoals beoogd, aan te kunnen laten sluiten bij het N2000 gebied.

3, De zwak gebufferde vennen en poelen langs de dijk van de Zuid Willemsvaart.

We hebben reeds gezien dat het water in de Kempen zuur is. Het is bovendien voedselarm. Toen er kanalen door de Kempen werden gelegd, brachten ze kalkrijk en voedselrijk Maaswater naar deze streken. En de mensen wisten er gebruik van te maken. Op veel plaatsen legde men vloeiveides aan. Door het water over de voormalige heides te laten stromen, werden deze geschikt voor weidegrond. Meestal werden er vernuftige bevoeiingssystemen aangelegd. Vroeger werd er veel gehooïd, maar tegenwoordig zijn deze weides vooral bekend om hun bijzondere plantensoorten.

Echter, onbedoeld gebeurde er ook andere bijzondere dingen door dat kanaalwater. De dijken kwelden, ze lieten water door. Dat was dus ook kalkrijker en voedselrijker dan het Kempenwater, en daardoor ontstonden er langs het kanaal overal poelen en vennen met de extreem bijzondere plantengroei: de plantengroei van de zwak gebufferde wateren. Gebufferd betekent dat er een voorraad (buffer) aanwezig is die permanent is (in dit geval een buffer van kalk en andere mineralen).

Weert kent aan weerszijden van het kanaal een hele reeks dergelijke poelen en vennen. Het bekendst zijn de Ringselvennen die om hun bijzondere natuurwaarden N2000 gebied zijn geworden. De andere vennen zijn meer poelen onderaan de dijk, maar de plantengroei is er net zo goed extreem uniek. De meeste van die poelen en vennen zijn echter verwaarloosd en verdroogd.

Langs de CZW plas ligt langs de Lozerweg een bosstrook. Ook hier liggen poelen die een bijzondere plantengroei hebben, beter: hadden. Deze strook was bedoeld als N2000, maar is dat om een duistere reden niet geworden....

 # Uitgangspunten zwak gebufferde vennen en poelen langs de Zuid Willemsvaart.

- Het is belangrijk om langs het kanaal de poelen en de vennen te herstellen. Dat zou het beste afwisselend in de tijd kunnen gebeuren, zodat er tussen de poelen een verschil is in de fase van verlanding.

Als je praat over een toeristische route langs het kanaal kan het bijna niet mooier. Prachtige vennetjes met een unieke plantengroei als doorkijkjes naar het achterland.

- Ook ter hoogte van de CZW moeten deze poelen hersteld worden. De poelen zijn ingekleurd als Goudgroene natuur. De eigenaar heeft een onderhoudsplicht, in ieder geval moreel. De poelen zijn steeds meer aan het verdrogen. Op korte termijn moeten hier structurele maatregelen worden genomen.

- Het aantal poelen moet uitgebreid worden. De CZW stond hier niet onwelwillend tegenover.

- Doordat de oever van de ontgrondingsplas fase 1 met een steile wand is afgewerkt, liep het kwelwater weg over de vers aangelegde oevers. Bedoelde plantengroei van de zwak gebufferde biotoop kwam hier tot ontwikkeling, maar is nu snel achteruit aan het gaan. Het zou goed zijn deze ontwikkeling vast te houden en te stimuleren.

- Ook de oevers van fase 2 dienen aan de kanaalkant op een manier afgewerkt worden die aansluit bij de ontwikkeling van de zwak gebufferde biotoop.

4, Het huidige Landschap in relatie tot de ontgrondingsplannen

Landschap is lastig te definiëren. Het heeft echter iets te maken met ruimte die begrensd wordt door contouren. We denken bij landschap aan vergezichten, ook al hoeven ze niet altijd wijds te zijn.

In het voorafgaande zijn er natuurlijk al een aantal punten genoemd die belangrijk zijn voor het landschap rondom te CZW. We denken dan aan de vorm van de plas, het silhouet van de droge ecologische route, het verplaatsen van het Straalbedrijf enz.

Er zijn echter ook een aantal zaken die nu onderdeel uitmaken van het landschap en die we graag willen behouden.

In het gebied waar fase 2 gepland is, liggen coulissen. Zij geven hier de contouren aan van de overgang van hoger naar lager gelegen gronden. Van deze "gradiënten" maakten de mensen gebruik om wegen en houtwallen aan te leggen.

Het behoud van deze coulissen zou een van de beperkende factoren voor de voorgenomen ontgroning fase 2 moeten zijn. Tegelijkertijd kunnen ze ook in de nieuwe plannen hun oude functie blijven behouden, namelijk begrenzing van de ontgroning.

 # Uitgangspunten vanuit het huidige Landschap.

- Als een coulisse in het landschap zou de bosstrook richting het straalbedrijf behouden moeten blijven. Deze strook loopt langs de ingang naar het straalbedrijf vanaf de Heihuisweg. Langs deze strook zou ook de droge verbinding richting Lauragebied vorm gegeven moeten worden.

- Een andere coulisse die behouden moet blijven is de bomerij langs de oude landweg die parallel loopt aan (en tussen) de Heihuisweg en de Tungelroyse Beek. Bezien vanaf het CZW gebied begint deze weg vanaf de hoek van de Kleine plas en loopt door tot aan de parktuin van de eerste bebouwing aan de kant van de Tungelroyse Beek.

5, Cultuurhistorie en gebouwen.

In het gebied liggen een aantal historische boerderijen. Sommigen oud, sommigen minder oud, maar de menselijke geschiedenis van het gebied is ook niet zo oud. Het was hier immers slecht te ontginnen moeras en woeste grond. De geschiedenis die de gebouwen vertellen is dan ook belangrijker dan hun leeftijd.

Uitgangspunten Cultuurhistorie, gebouwen

-In relatie tot het straalbedrijf hebben we al de restauratie van “Beauchamps” en “Ceresa” genoemd.

- Echter ook de “Witte boerderij” en de daarnaast gelegen boerderij “Voorhoeve” zouden behouden moeten blijven. Dit overigens niet ontrukkt aan het bij hen horende landschap om vervolgens geïsoleerd over te blijven, maar als onderdeel van de omgeving.

6, De ecologie van de CZW plas als bijzondere en diepe waterplas.

Als oppervlaktewater met bestemming natuur, zullen we ook moeten kijken naar de natuurwaardes van de plas zelf. We zullen moeten proberen de natuurwaardes van de plas zo hoog mogelijk zien te krijgen. Daarbij gaan we ervan uit dat de plas een aantal typische eigenschap bezit die aansluiten bij de ecologie van de Kempen: de plas is zandig, voedselarm en zuur. Hierbij past een bijzondere biotoop die getypeerd zou kunnen worden als die van Baars-blankvoorn(viswater)type.

Verder is de plas diep, wat ook weer bepaalde eisen stelt aan de inrichting: waar maak ik de plas diep, waar minder diep, waar ondiep en wat doen we met de oevers. C.q. wat is de gewenste diepte en hoe brengen we daar afwisseling in (meestal een voorwaarde voor grotere biodiversiteit).

Uitgangspunten onder-water inrichting van de plas

- De plas dient onder water ingericht te worden als natuur. Om zo hoog mogelijk natuurwaardes van de plas te waarborgen, zal een deskundige op het gebied van inrichting van diepe plassen ingeschakeld moeten worden. Samen met plaatselijke natuurmensen en duikers (ook natuurliefhebbers) zal er een goed onderwaterplan (en oeverplan) gemaakt moeten worden, dat aansluit bij de voedselarme Kempische waterplassen.

Uitgangspunten inrichting oevers van de plas

- Voor de randen die als een bak ontgrond mogen worden (helling 2 : 1, waarvan 1 als basis) wordt later grond aangevoerd als aanvulling tot een oever (met helling 1 : 3). De grond die hiervoor wordt gebruikt mag niet vervuild of nutriëntrijk zijn. De definitie van vervuilde grond zal gezamenlijk worden bepaald. Of de beoogde grond hieraan voldoet zal ook gezamenlijk worden bepaald.

-Om de aanvoer van nutriëntenrijke grond te beperken is het raadzaam oevers zo min mogelijk als een bak te ontgronden.

-Voor het aanvullen van de oevers zou zoveel mogelijk zand uit de plas gebruikt moeten worden (onverhandelbare specie).

-De oevers van een zandwinningsplas bestaan uit voedselarm zand, en dit moeten we voedselarm zien te houden. Bomengroei op de oevers moet vermeden worden. Niet alleen omdat brede zandige oevers mooi zijn en een bijzondere plantengroei kennen. Maar ook omdat vallend blad een erg negatieve invloed heeft op de biotoop van de plas.

Algemeen bestuurlijke opmerkingen in relatie tot de planvorming rondom de CZW

De planvorming rondom de CZW plas kent een geschiedenis waaruit lering te trekken is. Voor de Structuurvisie 2025 heeft in opdracht van gemeente Weert een deelgebiedsstudie plaatsgevonden van het gebied "Kempbroek – IJzeren Man". Het doelgebied van deze studie lag tussen de Zuid Willemsvaart en de Bocholterweg vanaf de IJzeren Man tot aan de grens met België. Het CZW gebied ligt dus binnen de grenzen van deze studie en was er een belangrijk onderdeel van.

Deze studie is uitgevoerd door "de Grontmij", tegenwoordig AnteaGroup. Daardoor ontstond een te grote belangenverstrengeling. Immers, invloedrijke persoon binnen de organisatie van de Grontmij is dhr. Jan van den Mortel. Deze is echter ook de huisarchitect van Kuypers Kessel, eigenaar van de CZW, en ontwerper van zowel fase 1 als fase 2 van de ontgrondingsvergunning.

Deze ontgrondingsvergunningen sluiten dan ook naadloos aan op de Structuurvisie 2025 van gemeente Weert.

Dit heeft erg veel schijn tegen zich, en dat had vermeden moeten worden.

Wat de planvorming ook geen goed heeft gedaan is, dat de Deelgebiedsvisie als onderdeel van de Structuurvisie toch als apart punt behandeld en goedgekeurd is door de Gemeenteraad.

Tijdens het maken van de Structuurvisie kon er dan ook geen goede afstemming plaatsvinden tussen de Deelgebiedsvisie en de Structuurvisie. Dit lijkt zich te wreken nu de plannen voor de CZW als losstaand van de rest van het Weertse buitengebied zijn ontworpen.

Dat er geen goede totaalvisie op Natuur en Landschap van gemeente Weert tot stand kwam tijdens de Structuurvisie, heeft geleid tot de toezegging dat er een Natuur en Landschapvisie gemaakt zou worden. Deze is echter nog niet klaar, en zal dus ook de CZW plannen niet in een groter kader zetten.

Verkeerde volgorde dus.

In bovenstaande hebben wij geprobeerd de CZW plannen in een groter kader te plaatsen. Wij hopen dat dat ons is gelukt

Drs. Frans J.F. Smit

29 sept. 2015

Ecologische Werkgroep Weert Zuid.